

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.99

ЩАСТЯ В ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Андрушко Я.С., к. психол. н., доцент кафедри психології
Львівський державний університет внутрішніх справ

Автор статті розкриває основні підходи до тлумачення поняття «щастя» у психологічній науці. Розглянуто філософський та психологічний підходи до трактування цього феномену. Емпірична експлікація результатів дослідження засвідчує наявність у здобувачів вищої освіти позитивних уявлень про щастя. Встановлено, що уявлення про щастя відрізняються у представників чоловічої та жіночої статі.

Ключові слова: щастя, компоненти щастя, задоволеність життям, суб'єктивне благополуччя, особистість.

Автор статьи раскрывает основные подходы к толкованию понятия «счастье» в психологической науке. Рассмотрены философский и психологический подходы к трактовке этого феномена. Эмпирическая экспликация результатов исследований свидетельствует о наличии у соискателей высшего образования положительных представлений о счастье. Установлено, что представление о счастье отличаются у представителей мужского и женского пола.

Ключевые слова: счастье, компоненты счастья, удовлетворенность жизнью, субъективное благополучие, личность.

Andrushko Ya.S. HAPPINESS IN THE THEORETIC-EMPIRICAL DISCOURSE STUDIES

The author of the article reveals the main approaches to the interpretation of the concept of “happiness” in psychological science. The philosophical and psychological approaches to the interpretation of this phenomenon are considered. The empirical explication of the results of the study confirms the availability of positive perceptions of happiness among higher education graduates. It is established that the idea of happiness differ from the representatives of males and females.

Key words: happiness, components of happiness, satisfaction of life, subjective well-being, personality.

Постановка проблеми. Життя сучасної особистості сповнене руху та динаміки, що зумовлюється соціально-економічними трансформаціями в суспільстві. Перебуваючи у нестабільних умовах, особистість прагне відчувати радість, щастя, задоволеність життям. Внутрішні і зовнішні чинники певним чином впливають на світосприйняття та самовідчуття індивіда. Індивідуально-психологічне тлумачення поняття «щастя» відображається у переживанні індивідом задоволеності власним життям, повноти власного буття. Цей термін має суб'єктивно-об'єктивну природу. Тобто відчуття щастя зумовлюється побутовими умовами та обставинами життя – об'єктивними умовами, а суб'єктивні пов'язані з внутрішнім світом людини, її внутрішніми переживаннями, що і зумовлює світосприйняття.

Щастя як фундаментальна цінність у житті людини вивчалось у філософських течіях. У ракурсі української психологічної думки не виокремлено єдиної позиції щодо тлумачення цього феномену. Однак дослідження проблеми щастя у психологічно-експериментальному підході важко собі уявити з огляду на багатоаспектність цього

поняття. Водночас існує багато європейських та американських досліджень у цьому контексті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У філософських розвідках щастя розглядалось в евдемонізмі та діаноетичному підході, а також тлумачення щастя зводилось до насолоди, гедонізму. Евдемоністичний напрям є етико-моральним за своїм спрямуванням. У цьому підході щастя розуміється як мотив і мета особистісних прагнень. Одним з основних постулатів цього напрямку є твердження про постійний розвиток особистості, що сприяє її задоволеності собою та навколишньою дійсністю. На відміну від евдемонізму для гедоністів найвищою цінністю та метою життя є чуттєві задоволення, прагнення до насолод. Саме це є основою і прерогативою людського життя. З огляду на особливості сучасного соціального устрою принцип гедонізму і сьогодні є одним із провідних.

У психологічних розвідках також виокремлено підходи до трактування поняття «щастя». М. Аргайл розглядав щастя як усвідомлене задоволення своїм життям або як частоту та інтенсивність позитивних емоцій. Водночас вчений не вважає щастя

антиподом нещастю. Науковець розглядає 3 аспекти щастя:

- 1) задоволеність та її компоненти;
- 2) позитивні емоції;
- 3) дистрес (тривожність та депресія)

[2, с. 42].

Один із засновників гуманістичного напрямку А. Маслоу, пропонуючи свою ієрархію потреб, зазначає, що особистість, задовольняючи свої потреби від базових до вторинних, які безпосередньо пов'язані з самореалізацією та особистісним розвитком, апріорі стає щасливішою, самореалізованою, такою, що досягнула акме. Водночас В. Франкл вбачав щастя в пошуку сенсу свого життя, своєї місії, призначення на Землі. Вчений зазначає, що, знайшовши сенс життя, людина по-справжньому буде щасливою [2].

Засновник концепції автентичного щастя М. Селігман стверджує, що людині, аби бути щасливою, необхідно розвивати свої сильні сторони, що сприятиме їх використанню у повсякденному житті. Провідними компонентами автентичного щастя є сімейні стосунки, якість та рівень життя (об'єктивний та суб'єктивний), а також переживання задоволення та незадоволення [4].

А російська дослідниця І. Джидарьян у своїх наукових розвідках розглядає щастя у культурно-історичному контексті. Вчена вважає, що щасливі люди не є антиподами нещасливих особистостей за більшістю характеристик, оскільки вони не відрізняються за своїми соціально-етичними якостями [3].

Також у процесі дослідження з'ясовано, що, на думку К. Абульханової-Славської, важливим компонентом у структурі особистості є задоволеність життям та відчуття благополуччя на всіх рівнях, саме тоді людина може стверджувати, що вона щаслива [1].

Наявність у людини внутрішнього потенціалу сприяє щасливому та благополучному життю. Основним завданням людини є розкриття своїх внутрішніх потенцій. Цієї позиції дотримується сучасний дослідник-практик С. Мазуркевич, котрий також зазначає, що щастя – це повна задоволеність не лише собою, а й навколишнім світом [5].

Відомий український вчений М. Савчин звертає увагу на те, що щастя для кожного є різним. Головним є пошук шляхів до щастя, свого автентичного шляху у житті. Науковець вказує на те, що існують відмінності у розумінні щастя залежно від віку, статі, особистості [6].

Отже, вчені по-різному тлумачать поняття «щастя», однак зауважують, що щастя особистості залежить конкретно від неї самої, її світосприйняття, поглядів, мислен-

ня, віку та статі. Підсумовуючи різні підходи до тлумачення поняття «щастя», ми схильні розглядати цю психологічну категорію як радість, задоволення, благополуччя, задоволеність життям тощо.

Постановка завдання. На основі викладено теоретичного матеріалу можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в емпіричному дослідженні щастя у здобувачів вищої освіти, а також у диференціації уявлень про щастя в респондентів залежно від статі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні взяли участь 70 опитантів віком від 17 до 23 років, серед яких 35 жінок і 35 чоловіків. Усі досліджувані були здобувачами вищої освіти Львівського державного університету внутрішніх справ. Вивчення особливостей відчуття щастя та його провідних компонентів у студентської молоді здійснювалось за допомогою таких методик: пакету оцінки особистісних прагнень, Оксфордського опитувальника щастя, шкали задоволеності життям та шкали суб'єктивного благополуччя.

Позитивні і негативні емоції частково незалежні одна від одної, а тому відсутність дистресу, негативних емоцій, депресії або тривожності краще розглядати як єдиний вагомий компонент суб'єктивного благополуччя. Шкала суб'єктивного благополуччя дозволяє зафіксувати наявність і глибину емоційного дискомфорту особистості та виявити сфери особливої напруги, користуючись аналізом окремих шкал. Отже, ми розглядаємо такий компонент суб'єктивного благополуччя, як наявність та інтенсивність негативних переживань.

Відповідно до змісту та вираженості певної шкали кожної з методик досліджуваних було поділено на три групи залежно від рівня вираження суб'єктивного благополуччя: суб'єктивно благополучні, суб'єктивно неблагополучні і респонденти з середнім рівнем благополуччя, яких було умовно названо *благополучними* (1 група), *середніми* (2 група) і *неблагополучними* (3 група). Розподіл було здійснено так, щоб до першої групи потрапили люди, в яких досить високий рівень задоволення життям поєднується з високими балами за Оксфордським опитувальником щастя і низькими балами за шкалою суб'єктивного благополуччя.

Одним із найважливіших завдань у вивченні благополуччя є виокремлення і розмежування основних чинників, які визначають стани суб'єктивного благополуччя, їх систематизація, виявлення співвідносної значущості. Індивідуальні типологічні особливості особистості, суб'єктивна актив-

ність, мотиваційна сфера, середовище, в якому вона живе, є взаємопов'язаними факторами у переживанні суб'єктивного благополуччя, але більшість дослідників концентрується на якомусь одному з перелічених аспектів.

Групу з середнім рівнем благополуччя склали ті, хто набрав бали від 29 до 60 за Оксфордським опитувальником щастя, від 14 до 27 балів за шкалою задоволеності життям, за шкалою суб'єктивного благополуччя від 4 до 7. До групи суб'єктивно неблагополучних належать досліджувані з загальним балом від 14 до 49 за Оксфордським опитувальником щастя, від 5 до 18 за шкалою задоволеності життям, від 6 до 9 за шкалою суб'єктивного благополуччя.

Отже, до першої групи потрапило 37% опитаних, середня група містить 37%, остання група містить 26% досліджуваних. Можна припустити, що найменша кількість досліджуваних потрапила в останню групу під впливом статевих чинників – дуже незначний відсоток чоловіків має низький рівень суб'єктивного благополуччя.

Для розуміння особливостей представників кожної з груп суб'єктивного благополуччя та статевих відмінностей важливим є окремий аналіз вибірки з погляду емоційного та когнітивного компонентів благополуччя, які визначались за допомогою вже наведених методик.

Когнітивний компонент благополуччя включає загальну задоволеність життям, яка вимірювалась шкалою задоволеності життям. Задоволеність стосунками з оточуючими людьми є одним з ключових компонентів переживання суб'єктивного благополуччя порівняно з іншими складниками задоволеності життям. Можна припустити, що наявність друзів, коханої людини та вміння спілкуватись з людьми є чинниками позитивних переживань. На другому місці за рівнем значущості опинились гроші. Аналіз виявив, що значна позитивна кореляція ($0,42$, $p \leq 0,01$) простежується між рівнем задоволеності роботою та фінансовим становищем. Крім того, задоволеність фінансовим становищем корелює з задоволеністю тим, як людина організовує власне дозвілля ($0,33$, $p \leq 0,01$). Отже, задоволеність життям відображається і в задоволеності фінансовим становищем людини, у її фінансових можливостях стосовно задоволення власних потреб, у перспективах поліпшення цього становища, а також у відповідності фінансових можливостей до бажаному соціальному становищу ($0,7$, $p \leq 0,01$).

Порівняння задоволеності виокремленими аспектами життєдіяльності груп

з різним рівнем суб'єктивного благополуччя виявило, що рівень задоволеності дозвілля впливає на рівень благополуччя менше, ніж інші. Це може бути пов'язано з тим, що молодь, особливо здобувачі вищої освіти, є не надто примхливими щодо особливостей організації вільного часу, а також з тим, що дозвілля залежить від матеріального забезпечення та міжособистісних стосунків, які і відзначаються найбільшим розподілом між виокремленими групами благополуччя.

Аналіз за статевою ознакою дозволив встановити, що для чоловіків суттєвішими факторами благополуччя є задоволеність фінансовим становищем, роботою і житлом, а решта чинників (дозвілля, міжособистісні стосунки) перебувають приблизно на одному рівні значущості для чоловіків і жінок. Ми припускаємо, що це пов'язано з тим, що чоловіки мають вищий рівень домагань щодо вибору роботи, отримання належного матеріального становища і забезпечення себе комфортними житловими умовами.

Шкала задоволеності життям визначає загальну задоволеність умовами життя людини. Задоволеність конкретними аспектами життєдіяльності, поданими в анкеті, пов'язана з загальним рівнем задоволеності на рівні $r=0,5$, $p \leq 0,01$ балів за Ч. Спірменом. Глобальна оцінка життя як такого, що відповідає власним уявленням про ідеал, оцінка умов життя, небажання щось кардинально змінити в житті безпосередньо пов'язані з задоволеністю окремими важливими сферами життя людини. Оцінка минулого здійснюється через призму того, що відбувається тепер, а також буде відбуватися у перспективі. Тому і ставлення до життя пов'язано з тим, наскільки продуктивно людина реалізує себе у значущих сферах.

За загальним рівнем задоволеності, який визначався шкалою задоволеності життям, вся вибірка була поділена на сім груп: дуже задоволені, задоволені, трохи задоволені, нейтральні, трохи незадоволені, незадоволені і дуже незадоволені. Дуже задоволені і задоволені потрапили переважно до першої групи благополуччя, трохи задоволені, нейтральні і трохи незадоволені – до другої, незадоволені, дуже незадоволені – до третьої групи суб'єктивного благополуччя. Найбільша кількість досліджуваних опинилась у позитивному полюсі (58%), а саме в групі трохи задоволених життям, що може бути пов'язано з певною безтурботністю студентського життя, наявністю такого досягнення, як вступ до університету або його закінчення (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл вибірки за рівнем загальної задоволеності життям

Рівень задоволеності	Кількість досліджуваних	Кількість чоловіків	Кількість жінок
дуже задоволений	9%	6%	3%
Задоволений	20%	10%	10%
трохи задоволений	26%	13%	12%
нейтральний	12%	8%	4%
трохи незадоволений	20%	8%	12%
Незадоволений	11%	4%	8%
дуже незадоволений	2%	1%	1%

Аналіз результатів за статевою ознакою за шкалою задоволеності життям визначає низку відмінностей між розподілом чоловіків і жінок. Виявлено, що чоловіки більше оцінюють себе як задоволених життям (77%) порівняно з жінками (63%).

Важливість загальної оцінки задоволеності життям у переживанні суб'єктивного благополуччя можна побачити на графічному розподілі рівнів задоволеності життям між трьома групами з різним рівнем суб'єктивного благополуччя (високим, низьким і середнім рівнем) (рис. 1).

У дослідженні суб'єктивного благополуччя особистості велика увага приділяється відповідності актуальних потреб суб'єктивним можливостям їх задоволення. Згідно з цим можна припустити, що за наявності високих потреб, але низького рівня самооцінки можливостей їх реалізації можливе переживання суб'єктивного неблагополуччя і, відповідно, навпаки. Задоволеність

життям залежить не так від умов життя, як від наявності ресурсів для задоволення актуальних потреб. Саме тому більшість респондентів, попри існування спільних для них життєвих труднощів, переважно визначає рівень задоволеності життям як такий, що вище середнього.

Крім задоволеності актуальною життєвою ситуацією та оцінки перспектив реалізації бажань, важливими є якість та інтенсивність переживання позитивних емоцій, що діагностуються Оксфордським опитувальником щастя. Аналіз дає підстави стверджувати, що існує взаємозв'язок між рівнем продуктивності прагнень та інтенсивністю і спрямованістю переживання позитивних емоцій. Значущого рівня сягають показники за всіма шкалами (життя – $F=4,584$, $p \leq 0,01$; інші – $F=2,933$, $p \leq 0,05$; інтенсивність – $F=6,703$, $p \leq 0,02$), але особливо виділяються шкала самовідчуття ($F=8,515$, $p \leq 0,01$) та шкала життєтвор-

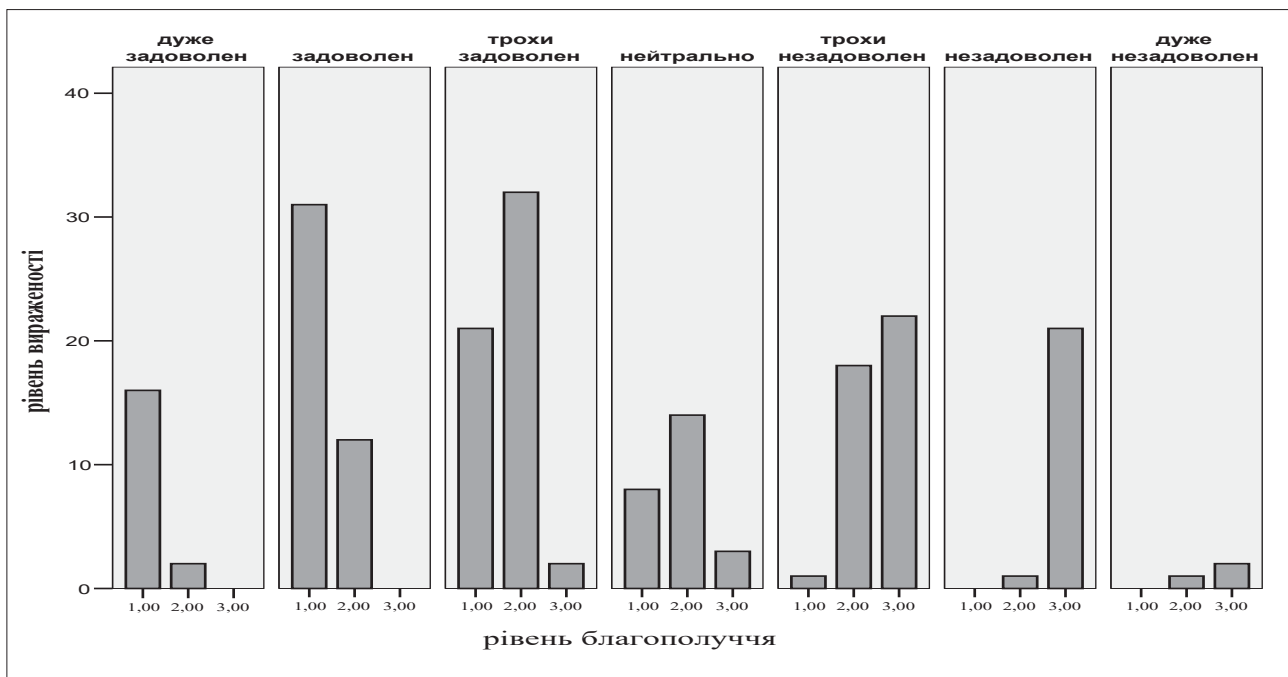
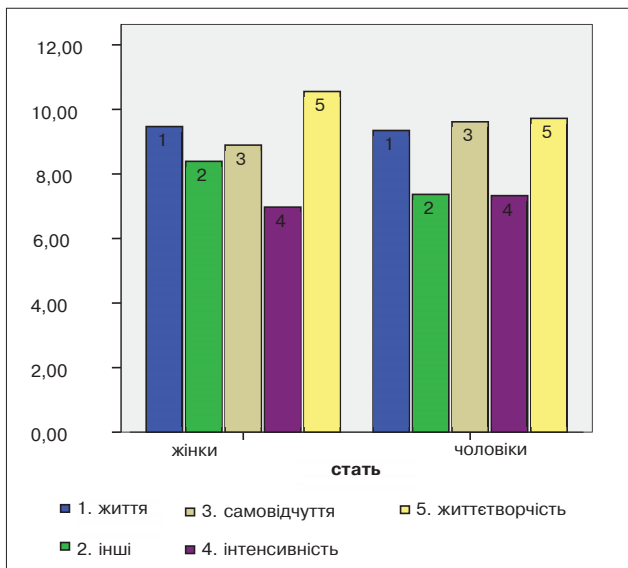

Рис. 1. Рівень суб'єктивного благополуччя у респондентів

чості ($F=6,99, p \leq 0,01$). Можемо зробити висновок, що здатність до побудови продуктивних прагнень пов'язана з відчуттям свободи та енергійності в конструюванні власного життя. Загалом серед досліджуваних переважає середній ступінь інтенсивності переживання позитивних емоцій та щастя. Відмінності спостерігаються під час гендерного аналізу даних (рис. 2).

Значну різницю між жінками і чоловіками можна побачити в оцінці життя (минулого, майбутнього і теперішнього), оцінці власної участі в життєтворчості, а також у самовідчутті. Чоловіки дивляться в майбутнє оптимістичніше, відчувають осмисленість свого життя і минулих подій. Крім того, чоловіки відчувають себе енергійними, здоровими, жвавими, здатними контролювати життя, приймати рішення, розпочинати нові справи і впливати на події в потрібному напрямку. Отже, чоловіки використовують стимулюючу функцію прагнень повніше, що може бути пов'язано як з певними відмінностями в характеристиках прагнень чоловіків і жінок, так і з відмінностями у сприйманні часу.

Рис. 2. Інтенсивність переживання позитивних емоцій чоловіками і жінками

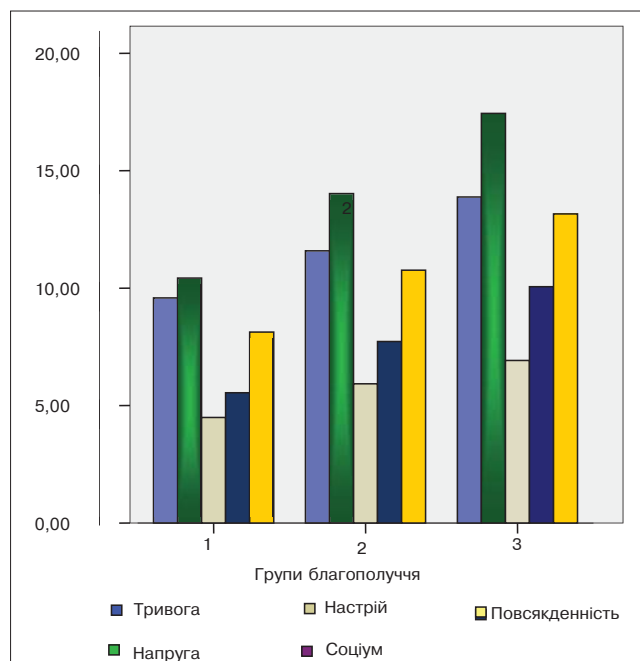
Активність, спрямована на реалізацію прагнень, наявність ресурсів для цього та їх реалістична оцінка є підґрунтям для підвищеного тону, відчуття осмисленості та контрольованості життя, що є провідними джерелами переживання позитивних емоцій, щастя. З огляду на те, що значущого рівня сягають показники за шкалою «інші», жінкам притаманніше отримувати позитивні емоції від стосунків з іншими, від відчуття близькості, тепла, надання допомоги. Інтенсивні позитивні емоції жінок спрямовані на міжособистісні стосунки. Найменше позитивних переживань пов'я-

зано з успішною організацією власного часу та відчуттям власної енергійності, жвавості, підвищеного життєвого тону.

Отже, завдяки аналізу даних, отриманих за допомогою Оксфордського опитувальника щастя, було визначено статеві відмінності в превалюванні певних сфер, пов'язаних з переживанням позитивних емоцій.

Робота зі шкалою суб'єктивного благополуччя дала можливість вивчити такий аспект переживання суб'єктивного благополуччя, як переживання негативних емоцій. Виявлено, що повсякденна діяльність, буденність значно впливає на переживання благополуччя ($F=37,592, p \leq 0,00$). Невдоволеність повсякденною діяльністю виявляється в наявності нудьги, небажанні вставати вранці. Значним є зв'язок переживання суб'єктивного благополуччя молоді із відчуттям напруги ($F=25,514, p \leq 0,001$). Що більший рівень напруги, яка виявляється у прагненні до усамітнення, униканні міжособистісної взаємодії та праці, то менший показник суб'єктивного благополуччя людини.

Залежність напруги (наявності безпідставної тривоги, можливого безсоння, підвищеної чутливості) від рівня благополуччя складала $F=41,612, p \leq 0,00$. Найменші показники зв'язку з суб'єктивним благополуччям спостерігаються у настрою як постійного емоційного тла ($F=12,704, p \leq 0,00$). Такі показники доводять, що негативні переживання мають від'ємний кореляційний зв'язок з переживанням суб'єктивного благополуччя (рис. 3).

Рис. 3. Переживання негативних емоцій молоддю з різним рівнем суб'єктивного благополуччя

Якість емоційних переживань чоловіків ближча до діапазону оптимізму, впевненості в собі, емоційного комфорту, адекватного керування поведінкою, ніж до роздратованості, відчуття самотності, емоційного дискомфорту порівняно з показниками жінок. Такі дані можна пов'язати з тим, що прагнення чоловіків більше спрямовані на досягнення конкретних соціальних і матеріальних благ, тобто мають більш визначені критерії оцінки досягнутого, такі, скажімо, як професійне визнання, кар'єрне просування, підвищення заробітної плати тощо.

Спрямованість на реалізацію конкретних прагнень підсилює дію стимулюючої функції через акумуляцію енергії в одному напрямку, однак може втрачатися баланс адаптації і самореалізації через недостатню гнучкість конкретних прагнень.

Диференціювання шкали суб'єктивного благополуччя за п'ятьма кластерами дозволяє детальніше побачити відмінності. Найбільша різниця спостерігається за шкалою напруги (4 бали), що свідчить про те, що жінкам більше притаманний депресивний стан, низький емоційний тонус, неухважність та тривожність. Особливості переживань жінок можна трактувати через спрямованість жінки на міжособистісну взаємодію, яка містить хитку систему оцінки досягнень, а також загрозу гострого переживання самотності через неможливість реалізувати спрямованість. Також можливою причиною відмінності жінок може бути образність сприйняття, наявність великої кількості деталей у фокусі уваги, які розпорошують її і викликають тривогу.

У групі жінок перебуває майже вдвічі більше неблагополучних порівняно з чоловіками (34%). Лише кожна п'ята жінка має високий рівень суб'єктивного благополуччя, водночас у чоловіків кожен п'ятий належить до групи неблагополучних, а половина – до групи суб'єктивно благополучних. Отже, чоловіки виявляють вищий рівень суб'єктивного благополуччя порівняно з жінками. Можна припустити, що однією з причин такого розподілу є гендерні особливості мотиваційно-цільової сфери, зокрема характер майбутньої перспективи і особистісних прагнень. Задоволеність життям чоловіків може бути пов'язана з більш конкретнішим формулюванням прагнень та стратегій їх досягнення, що може впливати на простоту і швидкість виникнення позитивних переживань.

Для відчуття благополуччя жінкам потрібно реалізувати цілий комплекс різно-

спрямованих і взаємопов'язаних прагнень, майбутнє жінки можуть уявляти у вигляді ідеального образу, що, напевно, може заважати позитивним переживанням від досягнень у теперішньому. Задоволеність життям в цілому та його окремими сторонами взаємопов'язана з емоційним ставленням до життя, до себе і до інших. Переживання благополуччя відображається в оцінках якості життя. Це дає нам можливість говорити про переживання благополуччя як про інтегральне утворення, яке включає наявність позитивних переживань, позитивного ставлення до себе і до інших, відсутність таких негативних переживань, як роздратованість, тривога, нудьга тощо, а також наявність задоволеності життям. Потрібно додати, що рівень благополуччя чоловіків виявляється вищим порівняно з рівнем благополуччя жінок, що включає як більшу задоволеність роботою, матеріальним становищем, так і більшу інтенсивність та частоту переживання позитивних емоцій.

Отже, відмінності між визначенням основних компонентів щасливої людини у чоловіків та жінок виявляються за показником суб'єктивного благополуччя, емоційними та особистісними параметрами.

Висновки з проведеного дослідження. Щастя як психологічна категорія та проблема психологічних досліджень була, є та буде основою гуманітарного знання та наукових розвідок. Щастя як феномен володіє рефлексивною властивістю. Тобто особистості для щастя варто не лише відчувати щастя, але і на свідомому рівні приймати і розуміти його. Щастя не є сенсом життя, однак є вагомою частиною життя особистості.

У нашому дослідженні щастя розглядається як емоційно виражений стан особистості, який містить низку таких компонентів, як показник задоволеності життям, рівень суб'єктивного благополуччя, відчуття радості, актуальні переживання тощо. На емпіричному рівні встановлено, що уявлення про щастя відрізняються у представників чоловічої та жіночої.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова К.А. Психология и сознание личности (проблемы методологии, теории и исследования реальной личности): избранные психологические труды. М.: МПСИ; Воронеж: НПО МОДЭК, 1999. 224 с.
2. Аргайл М. Психология счастья / пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. М.В. Кларина. М.: Прогресс, 1990. 336 с.

3. Джидарьян И.А. Психология счастья и оптимизма: достижения в психологии М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2013. 268 с.

4. Иванова Т.Ю. Функциональная роль личностных ресурсов в обеспечении психологического благополучия / Т.Ю. Иванова: дисс. ... на соискание ученой степени канд. психол. наук: 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии».

М.: Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, 2016. 205 с.

5. Мазуркевич С. 100 шагов к счастью, или как научиться быть счастливым. Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2005. 352 с.

6. Савчин М. Якщо бажаєш щасливим бути: навчальний посібник. 2 вид., виправлене і доповнене. Дрогобич: Відродження, 1997. 171 с.

УДК 159.99

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ПРЕДМЕТНИКІВ ДО РОБОТИ З МАТЕМАТИЧНО ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Бончук Н.В., практичний психолог

*Державний професійно-технічний навчальний заклад
«Міжрегіональний центр ювелірного мистецтва м. Києва»,
аспірант кафедри загальної психології факультету психології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Стаття присвячена питанню підвищення рівня кваліфікації вчителів-предметників для ефективного виявлення й навчання математично обдарованих учнів із застосуванням інтерактивних технологій. Визначено основні особистісні та професійні вимоги до педагогів, які працюють з обдарованими дітьми. Представлено результати емпіричного дослідження використання розробленого інтерактивного курсу для вчителів з метою поглиблення їхніх теоретичних знань з обдарованості та розвитку практичних навичок організації навчального процесу для категорії таких учнів. З'ясовано, що проходження інтерактивного курсу є дієвим способом підвищення компетентності педагогічного персоналу з питань розуміння сутності обдарованості, особливостей її виявлення в учнів, формування індивідуальних освітніх траєкторій, пошуку ефективних методів підготовки учнів до математичних олімпіадних змагань та шляхів розвитку особистої педагогічної майстерності.

Ключові слова: математична обдарованість, обдарований учень, підвищення кваліфікації, інтерактивні методи.

Статья посвящена вопросу повышения уровня квалификации учителей-предметников для эффективного выявления и обучения математически одаренных учащихся с применением интерактивных технологий. Определены основные личностные и профессиональные требования к педагогам, которые работают с одаренными учениками. Представлены результаты эмпирического исследования использования разработанного интерактивного курса для учителей с целью углубления их теоретических знаний по одаренности и развития практических навыков организации учебного процесса для категории таких учеников. Показано, что прохождение интерактивного курса является действенным способом повышения компетентности педагогического персонала по вопросам понимания сущности одаренности, особенностей ее выявления у учащихся, формирования индивидуальных образовательных траекторий, поиска эффективных методов подготовки учащихся к математическим олимпиадным соревнованиям и путей развития личного педагогического мастерства.

Ключевые слова: математическая одаренность, одаренный ученик, повышение квалификации, интерактивные методы.

Bonchuk N.V. APPLICATION OF INTERACTIVE METHODS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF SUBJECT-TEACHERS FOR WORK WITH MATHEMATICALLY GIFTED STUDENTS

The article is devoted to the issue of raising the level of qualification of subject teachers for the effective detection and training of mathematically gifted students with the use of interactive technologies. The basic personal and professional requirements for teachers who work with gifted ones are determined. The results of the empirical study of the use of the developed interactive course for teachers with the purpose of deepening their theoretical knowledge of giftedness and development of practical skills of the organization of educational process for the category of such students are presented. It was found out that passing of the interactive course is an effective way to increase the competence of a pedagogical staff on the understanding of the essence of giftedness, the features of its identification among students, the formation of individual educational trajectories, the search for effective methods for preparing students for the mathematical Olympiad competitions and ways of developing personal pedagogical skills.

Key words: mathematical giftedness, gifted student, advanced training, interactive methods.